

Nr 142.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till trädgårdsundervisningen; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkterna 47—50, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1945/46 beräkna följande anslag:

Trädgårdsundervisningen:	Kronor
Understöd åt lantbruksakademiens trädgårdsskola	12 000
Understöd åt trädgårdsskolorna i mellersta och norra Sverige	32 000
Bidrag till kurser i trädgårdsskötsel, <i>reservationsanslag</i>	39 000
Stipendier för högre utbildning i trädgårdsfacket, <i>reservationsanslag</i>	1 200

Jag torde nu få ånyo anmäla dessa anslagsfrågor för Kungl. Maj:t.

Genom beslut den 13 februari 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning rörande behovet av och sättet för en omorganisation av den lägre trädgårdsundervisningen. Med skrivelse den 11 november 1943 har lantbruksstyrelsen överlämnat utredning med förslag till omorganisation av nämnda undervisning. Över förslaget ha yttranden inhämtats från ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Sedan jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 mars 1944 tillkallat dåvarande statssekreteraren B. Näsgård att såsom utredningsman verkställa överarbetning av lantbruksstyrelsens förslag, har denne den 28 december 1944 överlämnat en promemoria avseende en överarbetning av vissa delar av förslaget.

Över promemorian ha infortrade utlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan, allmänna lönenämnden, riksmarskalksämbetet, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, lantbruksakademien, styrelsen för Adelnäs trädgårdsskola, styrelsen för Norrlands trädgårdsskola i Söråker, styrelsen för lantmannaskolan i Umeå, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förening samt Svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen. I ärendet har därjämte inkommit en skrivelse från Sveriges hortonomförbund.

Jag torde här tillika få erinra om att dels lantbruksakademien i skrivelse den 28 augusti 1944 hemställt att till understöd åt akademiens trädgårdsskola för nästa budgetår måtte upptagas ett anslag av 12 000 kronor, dels ock lantbruksstyrelsen i skrivelse den 31 samma månad hemställt att till understöd åt lantbruksakademiens trädgårdsskola måtte anvisas 12 000 kronor, till understöd åt trädgårdsskolorna i mellersta och norra Sverige 32 000 kronor, till bidrag till kurser i trädgårdsskötsel 52 000 kronor samt till stipendier för högre utbildning i trädgårdsfacket 1 200 kronor.

Understöd åt trädgårdsskolor.

Under anslagsrubriken Trädgårdsundervisningen: Understöd åt lantbruksakademiens trädgårdsskola har för innevarande budgetår upptagits ett obetecknat anslag av 12 000 kronor. Till Trädgårdsundervisningen: Understöd åt trädgårdsskolorna i mellersta och norra Sverige har för sagda budgetår anvisats ett likaledes obetecknat anslag av 32 000 kronor. Av sistnämnda belopp ha 16 000 kronor avsetts för trädgårdsskolan vid Adelnäs i Östergötlands län samt 16 000 kronor för trädgårdsskolan i Söråker i Västernorrlands län.

Vid beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår ha *lantbruksakademien* och *lantbruksstyrelsen* förutsatt att frågan om den lägre trädgårdsundervisningens omorganisation icke till någon del skulle komma att föreläggas 1945 års riksdag.

Utredningsmannen har i sin promemoria framhållit, bland annat, att de ekonomiska förhållandena vid ifrågavarande skolor under de senare åren allt

mer försämrats samt att det icke kunde undvikas att skolornas nuvarande vanskliga ekonomiska förhållanden i längden komme att inverka menligt på undervisningen. Med hänsyn härtill vore det enligt utredningsmannens mening av vikt att skolornas ekonomi stärktes. I sådant syfte har utredningsmannen förordat att skolorna skulle komma i åtnjutande av statsunderstöd, som i huvudsak motsvarar undervisningskostnaderna. I promemorian har utredningsmannen därjämte föreslagit att till bidrag till lärlingsutbildning inom trädgårdsfacket måtte beräknas ett anslag av 12 000 kronor per år.

Beträffande de statsunderstödda trädgårdsskolornas ekonomi har i promemorian anförts följande.

Det framhålles i lantbruksstyrelsens utredning, att de ekonomiska förhållandena för de statsunderstödda trädgårdsskolorna — lantbruksakademiens trädgårdsskola, Adelsnäs trädgårdsskola och Norrlands trädgårdsskola i Söråker — under de sista åren alltmera försämrats. Sålunda ha de stränga vintarna orsakat stora skador på plantskolor och fruktodlingar, genom vilka trädgårdsskolorna till väsentlig del plägat finansiera sin verksamhet. Skolornas ekonomiska resurser anses ej heller tidigare ha stått i rimlig proportion till kraven på elevernas utbildning. Även utredningsmannen har kommit till den uppfattningen, att skolornas ekonomi behöver stärkas, då det icke torde kunna undvikas att deras nuvarande vanskliga ekonomiska förhållanden i längden komma att inverka menligt på undervisningen. Såsom framgår av en i utredningen gjord sammanställning för år 1942 överstiga utgående lärarlöner statsanslaget med i runt tal beträffande trädgårdsskolan vid Adelsnäs 19 000 kronor, vid lantbruksakademiens trädgårdsskola 18 800 kronor och vid Norrlands trädgårdsskola 10 000 kronor, vartill komma skolornas driftkostnader.

I sin promemoria har utredningsmannen därefter återgivit huvudinnehållet av lantbruksstyrelsens förslag beträffande statsbidrag till trädgårdsskolorna. Härav må återgivas följande.

Lantbruksstyrelsen har med stöd av verkställda beräkningar föreslagit, att trädgårdsskola, trädgårdsanläggarskola och fruktodlingsskola skulle komma i åtnjutande av statsunderstöd till driftkostnaderna enligt samma grunder som enligt kungörelse den 5 september 1942 (nr 807) gälla för lantbruksskola, nämligen årligt grundbidrag med 5 400 kronor och tilläggsbidrag med 5 kronor för varje elev och månad, som kurs pågår.

Lärarlönerna skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag helt bestridas av statsmedel. Styrelsen har även föreslagit sådan lönerreglering för trädgårdsskolornas lärarpersonal, att avlöningsförmånerna skulle komma att i stort sett motsvara dem som gälla för lärarpersonalen vid lantbruksskolorna, dock med en reduktion av grundlönerna med belopp, motsvarande skillnaden mellan två löneklasser i löneplanen A i civila avlöningsreglementet för befattningar i motsvarande löneläge. Grundlönerna för befattningshavare vid trädgårdsundervisningsanstalterna skulle härvid komma att utgöra för föreståndare 7 080 kronor, för ämneslärare 5 100 kronor och för extra ordinarie ämneslärare 3 720 kronor. Ålderstilläggen skulle utgå efter samma grunder som för lantbruksskolornas lärare. Dessutom skulle rörligt tillägg och kristillägg utgå enligt härom gällande bestämmelser. Den fast anställda lärarpersonalen vid de av lantbruksstyrelsen föreslagna trädgårdsundervisningsanstalterna — fyra trädgårdsskolor, en trädgårdsanläggarskola samt en fruktodlingsskola — med undantag av den statliga trädgårdsskolan vid Alnarp har beräknats utgöra vid var och en av tre trädgårdsskolor före-

ståndare, två ämneslärare och en extra ordinarie ämneslärare, vid trädgårdsanläggarskolan föreståndare och två ämneslärare samt vid fruktodlingsskolan föreståndare och en extra ordinarie ämneslärare. Statsbidraget till arvoden åt speciallärare har uppskattats till omkring 1 000 kronor för envar av tre trädgårdsskolor, 3 000 kronor för trädgårdsanläggarskolan samt 500 kronor för fruktodlingsskolan eller sammanlagt 6 500 kronor för år.

Storleken av det årliga statsunderstödet till avlöningar vid fullt genomförd organisation, bortsett från kristillägg och ålderstillägg, vid de av lantbruksstyrelsen föreslagna trädgårdsundervisningsanstalterna — med undantag av trädgårdsskolan vid Alnarp — framgår av följande sammanställning:

	Kronor	Kronor	Kronor
Grundlön åt 5 föreståndare	å 7 080	35 400	
» » 8 ämneslärare	» 5 100	40 800	
» » 4 e. o. ämneslärare	» 3 720	14 880	91 080
Rörligt tillägg			13 662
Arvoden åt speciallärare			6 500
		<u>Summa kronor</u>	111 242

Det sammanlagda årliga statsbidraget till driftkostnader skulle komma att utgöra

	Kronor
Grundbidrag	$5 \times 5\,400 = 27\,000$
Tilläggsbidrag	$12 \times 5 \times 140 = 8\,400$
»	$10 \times 5 \times 15 = 750$
	<u>Summa kronor</u> 36 150

Vid fullt genomförd organisation enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle alltså de totala kostnaderna — bortsett från trädgårdsskolan vid Alnarp — kunna beräknas till 147 400 kronor, vartill komme ålderstillägg och kristillägg.

Innan någon av de föreslagna nya trädgårdsundervisningsanstalterna kommit till stånd och innan viss av lantbruksstyrelsen föreslagen utökning av de nuvarande trädgårdsskolorna kunnat ske har lantbruksstyrelsen till lantbruksakademiens trädgårdsskola samt trädgårdsskolorna vid Adelsnäs och Söråker beräknat statsunderstöd till avlöningar och driftkostnader enligt följande sammanställning:

	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
Avlöningar				
3 föreståndare	å 7 080	21 240		
6 ämneslärare	» 5 100	30 600		
2 e. o. ämneslärare	» 3 720	7 440	59 280	
Ålderstillägg till				
3 föreståndare		4 320		
6 ämneslärare		10 560		
2 e. o. ämneslärare		720	-15 600	
Rörligt tillägg (15 procent)			11 232	
Speciallärare $3 \times 1\,000$			3 000	89 112
Driftkostnader				
Grundbidrag $3 \times 5\,400$			16 200	
Tilläggsbidrag $(20 + 24 + 20 =) 64 \times 5 \times 12$			3 840	20 040
			<u>Summa kronor</u>	109 152

I anslutning till lantbruksstyrelsens förslag beträffande nya bidragsgrunder har utredningsmannen framhållit, att förslaget skulle komma att medföra en ökning av statsbidraget till trädgårdsskolorna med omkring 65 000 kronor för år. Enligt utredningsmannens mening vore det med hänsyn till skolornas beträngda ekonomiska läge i hög grad önskvärt, att skolorna så snart som möjligt kunde komma i åtnjutande av ett statsunderstöd, som någorlunda motsvarar kostnaderna för undervisningen. Skulle det icke anses lämpligt att frågan om lönereglering för lärarpersonalen upptoges till behandling förrän i samband med omorganisationen i dess helhet, borde det av lantbruksstyrelsen föreslagna sammanlagda bidragsbeloppet något minskas, så att en kommande lönereglering icke föregreps.

Vidkommande yrkandet om medel till lärlingsutbildning har utredningsmannen inledningsvis återgivit följande uttalanden och förslag av lantbruksstyrelsen beträffande dylik utbildning.

Lantbruksstyrelsen har i sitt betänkande framhållit att den praktiska utbildningen, den egentliga lärlingstiden, finge anses vara av allra största betydelse, vare sig lärling hade för avsikt att söka vinna inträde vid fackskola eller icke. Ordnanandet av lärlingsutbildningen inom trädgårdsyrket vore ett av de mera svårösta problemen på grund av sammanhanget med, å ena sidan, trädgårdsodlingens mångsidighet — köksväxtodling, fruktodling, blomsterodling, plantskoleskötsel och trädgårdsanläggningskonst, som var för sig krävde betydande insikter — och, å den andra, den inom de stora handelsväxthusen av räntabilitetsskäl ofta långt drivna specialiseringen på odling av stundom blott ett enda växtslag.

I flertalet större handelsträdgårdar sysselsattes numera icke lärlingar i egentlig mening utan helårsarbetare och säsongarbetare. Inom sistnämnda grupp förekomme visserligen lärlingar, men dessa erhöles vanligen icke annan vägledning än den, som vore nödvändig för effektivast möjliga rutinarbete inom ett mera begränsat arbetsområde.

Under erinran att lantbruksstyrelsen den 1 juli 1940 avgivit utredning jämte förslag rörande lantbrukets lärlingsfråga har styrelsen vidare framhållit att det bland trädgårdsodlare förefunnes intresse för att i mera begränsad omfattning söka på frivillighetens väg organisera lärlingsutbildning på trädgårdsodlingens område efter i huvudsak de riktlinjer, som funnes angivna i styrelsens förslag rörande lantbrukets lärlingsfråga. Lärlingsutbildningen inom trädgårdsyrket borde enligt vad lantbruksstyrelsen anfört äga rum inom lämpliga enskilda trädgårdar. Handhavandet av utbildningen — vilken närmast vore att betrakta som ett försök syntes böra anförtros åt Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, å vilken sammanslutning det borde ankomma att — i samråd med styrelserna för trädgårdsskolorna och de mera betydelsefulla riksorganisationerna på trädgårdsodlingens område — tillsätta en särskild lärlingsnämnd. Lärlingsnämnden skulle utse lärlingsträdgård, antaga lärlingar och fördela dem på olika lärlingsträdgårdar, ombesörja att kontrakt mellan lärling och lärlingsvärd upprättades samt utöva tillsyn över lärlingsutbildningens fortgång.

Lärlingarnas eventuella tidigare praktiska utbildning vore icke av den kvalitet att de kunde anförtros mera krävande arbeten. Innehavare av en lärlingsträdgård kunde därför icke förväntas vara villig att betala någon större lön, i synnerhet om hänsyn även toges till det ökade arbete och besvär, som

vore förknippat med handledningen av lärlingarna. Därtill komme, att de ynglingar, som kunde förväntas utnyttja lärlingsutbildningen, i första hand komme från de befolkningslager å landsbygden, inom vilka dragningen till de industriella yrkena gjort sig starkast gällande. Med hänsyn till dessa befolkningsgruppers svaga ekonomi syntes det önskvärt att till lärling under lärlingstiden utgående ersättning bleve relativt förmånlig i förhållande till vad som erbjödes inom andra yrken. Enligt lantbruksstyrelsens mening borde med hänsyn härtill statsbidrag utgå till viss del av lärlingarnas kontanta lön.

Lärlingens lön borde stå i relation till den genom avtal bestämda kontanta minimilönen för fullt arbetsför, duglig och yrkesvan manlig arbetare, som fyllt 18 år, samt därvid under lärlingstiden successivt ökas från 50 till 90 procent av sagda minimilön.

Till lärling utgående lön skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag utgöra följande

1:a års lärling: första halvåret	kronor	187: 50
1:a » » : andra »	»	225: —
2:a » » : första »	»	262: 50
2:a » » : andra »	»	300: —
3:e » » : första »	»	337: 50
3:e » » : andra »	»	337: 50

Såsom statsbidrag till lärlingslön har lantbruksstyrelsen föreslagit ett belopp av 35 kronor för månad.

Enligt av lantbruksstyrelsen angivna grunder och med ett beräknat antal av 100 lärlingar inom hela landet under de första åren samt en utbildningstid för dem av tre år skulle statens årliga kostnader för genomförande av lärlingsutbildningen på trädgårdsnäringsens område komma att uppgå till följande belopp:

1:a året: Lärlingsnämnden	6 000 kronor
Statsbidrag till avlöning åt lärlingar (35 × 12 × 100) ..	42 000	»
	Summa	48 000 kronor.
2:a året: Lärlingsnämnden	6 000 kronor
Statsbidrag till avlöning åt lärlingar (35 × 12 × 200) ..	84 000	»
	Summa	90 000 kronor.
3:e året: Lärlingsnämnden	6 000 kronor
Statsbidrag till avlöning åt lärlingar (35 × 12 × 300) ..	126 000	»
	Summa	132 000 kronor.

För egen del har utredningsmannen härefter anfört följande.

Utredningsmannen kan icke finna det lämpligt att på försök genomföra en så genomgripande och kostsam organisation som den av lantbruksstyrelsen föreslagna. Med ett så stort antal lärlingar — 100 per år — skulle det också tydligen bliva nödvändigt att reservera samtliga elevplatser i trädgårdsskolorna redan från början för dessa lärlingar, varför alla som skaffat sig förpraktik på hittills föreskrivet sätt i ett slag skulle se sig utestängda från möjligheten att erhålla utbildning vid statsunderstödd trädgårdsskola. Det torde överhuvudtaget icke vara ändamålsenligt att göra ett helt yrkesområde till föremål för en försöksverksamhet som denna; lämpligare synes vara att först

pröva sig fram i mindre skala. Att förslaget beräknas draga en kostnad av sammanlagt 132 000 kronor för år utgör ytterligare ett skäl till uppskov med dess genomförande.

Emellertid synes det vara av vikt att utan längre dröjsmål än som kan vara nödvändigt få till stånd en ordnad lärlingsutbildning på trädgårdsskolorådet. Ett enligt utredningsmannens uppfattning användbart uppslag till en försöksutbildning av mindre omfattning har under överläggningar med representanter för trädgårdsundervisningen framförts av föreståndaren för Norrlands trädgårdsskola i Söråker, G. A. Löfving.

Beträffande det av föreståndaren för Norrlands trädgårdsskola G. A. Löfving framlagda förslaget till lärlingsutbildning har utredningsmannen anfört väsentligen följande.

Föreståndaren för Norrlands trädgårdsskola G. A. Löfving har framhållit att lantbruksstyrelsens förslag till lärlingsutbildning borde utgöra ett slutmål samt att det syntes angeläget att redan nu finna en realiserbar övergångsform. Härvid kunde det ifrågasättas huruvida icke trädgårdsskolorna skulle kunna utnyttjas såsom lärlingsgårdar icke blott — som lantbruksstyrelsen antytt — för tredje årets lärlingar utan kanske i främsta rummet för de nyantagna lärlingarna.

Trädgårdsskolornas personal borde med sin erfarenhet av ungdom och utbildningsväsende vara särskilt skickad att redan från början bedöma huruvida och i vilken utsträckning en ung lärling vore lämpad för yrket. En förutsättning för att skolorna skulle kunna åtaga sig det ökade arbete, som lärlingsutbildningen skulle medföra, vore emellertid att bland annat skolornas ekonomiska resurser bleve bättre tillgodosedda än hittills samt att visst bidrag speciellt till lärlingsarbetet komme att utgå. En annan förutsättning syntes vara att skolans allmänna drift vore så upplagd att skolan kunde motaga ett relativt stort antal lärlingar. Vid Norrlands trädgårdsskola hade man redan försöksvis varit inne på denna väg.

Vid intagande borde lärling ha fyllt 16 år. Såväl manliga som kvinnliga lärlingar borde kunna intagas, proportionsvis alltefter möjligheterna att bedriva lämpligt arbete, inkvartering m. m.

Vid skolan borde lärlingen beredas möjlighet till omväxlande arbete, varjämte det borde ankomma på skolan att anordna demonstrationer utomhus, lektioner och föreläsningar på sal, en eller annan exkursion under lärares ledning o. s. v.

Lärlingen borde om möjligt anställas för ett helt år. Vid Norrlands trädgårdsskola kunde det emellertid förekomma svårigheter att hålla en större styrka lärlingar över hela vintern, varför utbildningstiden per kalenderår vid nämnda skola syntes böra begränsas till cirka 9 månader. Vintermånaderna kunde lärlingen lämpligen utfylla med studier av grundläggande art t. ex. svenska, matematik m. m., antingen egna sådana, per korrespondens eller vid någon skola.

Efter första lärlingsåret borde lärlingen genom skolans försorg erhålla råd om hur han i fortsättningen borde bedriva sin utbildning. Skolledningen borde söka anvisa eller hjälpa lärlingen till en ny lärlingsplats. Skolledningen skulle sålunda i viss utsträckning fungera såsom de i lantbruksstyrelsens förslag ifrågasatta lärlingsnämnderna. För de resor som kunde påkallas för att uppehålla kontakt med de trädgårdar där lärlingar placerades och för att övervaka att lärlingarna där finge den utbildning de borde ha, syntes skolans tjänstemän böra erhålla ersättning efter gängse grunder.

Till ledning för bedömning av lönefrågan har anförts att lärlingarna vid

Norrlands trädgårdsskola under år 1944 haft — utom kost och enkel bostad — en kontant ersättning av 45—60 kronor per månad, beroende på ålder och erfarenhet.

För att kunna fullgöra sina förpliktelser i olika avseenden gentemot lärlingen, framförallt i fråga om allmän handledning och undervisning, borde lärlingsvärden erhålla viss ersättning. Denna syntes förslagsvis böra utgå med cirka hälften av lärlingens kontanta lön under första lärlingsåret. Ersättningen till lärlingsvärden skulle alltså ej höjas med lärlingens ålder. Där-est man utginge från förhållandena vid Norrlands trädgårdsskola under år 1944, skulle förslaget innebära att skolan skulle erhålla 25 à 30 kronor per lärling som ersättning dels för det merarbete lärlingen orsakade skolan (lärlingsvärden), dels för att nybörjarens arbetskraft, särskilt om den splittrades genom den antydda undervisningen, ej hade samma värde som mera erfaren arbetshjälp. För 10 lärlingar borde alltså utgå 250—300 kronor per månad.

I anslutning till förslaget har i promemorian anförts följande.

Utredningsmannen har ännu icke haft tillfälle att konferera med övriga trädgårdsskolor angående denna form av lärlingsutbildning, och dess genomförande kräver bland annat att bostäder för lärlingarna kunna uppbibras i närheten av skolorna, men förslaget torde vara värt att prövas i den utsträckning som kan befinnas möjlig under nuvarande förhållanden. Det torde också kunna tänkas, att de skolor, som med hänsyn till bostadsförhållandena eller av andra skäl icke själva kunna mottaga lärlingar, dock skulle kunna ordna utplaceringen av lärlingarna vid närliggande trädgårdsföretag. Skolorna skulle härvid fungera som ett slags lärlingsnämnder och utöva tillsyn över utbildningen.

Om man till en början räknar med ett 30-tal lärlingar i hela landet, fördelade på de olika skolorna i ungefärlig proportion till skolornas elevantal, och ett bidrag av 30 kronor per månad för varje lärling, skulle den årliga kostnaden uppgå till $(30 \times 30 \times 12 =)$ 10 800 kronor. Härjämte torde böra beräknas ett visst belopp såsom bidrag till skolorna för att täcka deras kostnader i samband med tillsynen över utbildningen, huvudsakligen resekostnader. Detta bidrag synes för de berörda skolorna tillsammans kunna beräknas till 1 200 kronor för år. Hela kostnaden för denna försöksutbildning skulle således komma att uppgå till 12 000 kronor för år.

I det övervägande flertalet *yttranden* ha de hörda myndigheterna och sammanslutningarna förordat en höjning av statsbidragen till trädgårdsskolorna. Statskontoret har dock ansett, att ett klarläggande av skolornas ekonomiska resurser vore erforderligt för bedömning av frågan om ändrade bidragsgrunder. Beträffande avlöningsförmånerna till föreståndare och lärare vid trädgårdsskolorna har i ett stort antal *yttranden* framhållits att lärarpersonalen vid trädgårdsskolorna i lönehänseende borde helt jämföras med motsvarande befattningshavare vid lantbruksskolorna. I de avgivna *yttrandena* har utredningsmannens förslag om medelsanvisning till lärlingsutbildningen i allmänhet vunnit anslutning. Ur *yttrandena* må här återgivas följande.

Styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola har i likhet med utredningsmannen funnit det nödvändigt att trädgårdsskolorna snarast möjligt komme i åtnjutande av ett statsunderstöd som i huvudsak motsvarade skolornas omkost-

nader då risk eljest förelåge för att undervisningen i dess helhet komme att bliva lidande.

Enahanda synpunkter ha även anförts av *styrelsen för Norrlands trädgårdsskola i Söråker* varvid skolstyrelsen bland annat framhållit, att de otillräckliga bidragen gjort det nödvändigt för skolorna att i stor utsträckning arbeta som handelsträdgårdar.

Allmänna lönenämnden har bland annat yttrat, att övervägande skäl talade för att avlöningen till föreståndare och lärare vid trädgårdsskolorna bestämdes enligt samma grunder, som gälla beträffande motsvarande befattningshavare vid lantbruksskola.

I fråga om avlöningen till föreståndare och lärare har *Sveriges konditionerande trädgårdsmästares förening* framhållit, att undervisningsarbetet vid trädgårdsskolorna vore synnerligen krävande särskilt på grund av ämnenas omfattning och mångskiftande natur. Föreningen har ansett att utbildningen icke borde vara avgörande vid avlöningsfrågans bedömande utan arbetets art och beskaffenhet, liksom det ansvar som följde med detsamma. I detta avseende syntes ingen skillnad råda mellan lärare vid trädgårdsskola och lantbruksskola.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har yttrat, att de förordade höjningarna av anslagen till de statsunderstödda trädgårdsskolorna syntes i högsta grad befogade. Beträffande löneställningen för föreståndarna och lärarna vid trädgårdsskolorna kunde styrelsen icke finna något skäl, som talade för en löneskillnad mellan lärarpersonalen vid trädgårdsskola och lantbruksskola, då utbildningen till dessa slag av tjänster numera kunde anses fullt likvärdig.

Lantbruksakademien har anført att det för speciallärare föreslagna beloppet 1 000 kronor syntes alltför lågt. Den årliga kostnaden för speciallärare vid akademiens trädgårdsskola å Experimentalfältet utgjorde för närvarande 3 930 kronor. Därest nämnda utgiftspost bleve alltför snävt begränsad, kunde goda förmågor endast i ringa utsträckning anlitas. De möjligheter, som för akademiens vidkommande funnes, att erhålla goda speciallärare borde emellertid icke lämnas outnyttjade.

Statskontoret har framhållit att för en uppräknig av statsunderstödet måste förutsättas, att skolorna visades vara i behov av ökad hjälp från statens sida. Emellertid hade i ärendet icke framlagts något siffermaterial, som kunde tjäna till ledning för bedömandet av om och i vad mån ett dylikt behov kunde anses föreligga. Skolornas förmögenhetsförhållanden hade icke alls berörts. Statskontoret kunde därför icke tillstyrka vare sig ändring i bidragsgrunderna eller höjning av de utgående fixa understödsbeloppen. I avbidan på utredning angående skolornas ekonomi borde även frågan om lönereglering vila.

Rörande lärlingsutbildningen har *lantbruksakademien* anført bland annat följande.

Det av föreståndaren för Norrlands trädgårdsskola framförda förslaget beträffande lärlingsutbildningen inom trädgårdsodlingen synes akademien

väl lämpat för norrländska förhållanden. I södra och mellersta Sverige torde däremot nämnda utbildning av flera skäl i huvudsak böra ordnas vid andra trädgårdsföretag än skolorna. Lärlingsutbildningens anslutning till skolorna på sätt som utredningsmannen föreslagit anser akademien vara förtjänt av närmare prövning i praktiken.

Liknande synpunkter ha även anförts av *styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola* som därvid tillika yttrat följande.

Adelsnäs har sedan många år tillbaka årligen haft 3 till 4 lärlingar, vilka vanligen senare kunnat tagas in såsom ordinarie elever. Plats för detta antal lärlingar finnes fortfarande, och skolan vill också fortsätta med detta system, men då det vid Adelsnäs brister i fråga om bostäder kan antalet lärlingar för närvarande icke utökas. Att till en början låta skolorna utöva tillsyn över i närliggande trädgårdar utplacerade lärlingar och deras utbildning, såsom utredningsmannen nämner, exempelvis inom respektive län, anser styrelsen vara en övergångsform värd att prövas.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har ansett sig kunna biträda vad utredningsmannen förordat beträffande lärlingsutbildningen. Högskolestyrelsen har emellertid understrukit att förslaget endast avsåge ett provisorium.

Lantbruksstyrelsen har yttrat i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsens förslag till lärlingsutbildning inom trädgårdsyirket, som avsåg ett försök med ett 100-tal lärlingar, var avsett att prövas i denna begränsade omfattning i syfte att tjäna till vägledning för statsmakternas framtida ställningstagande till såväl lantbrukets som trädgårdsnäringens lärlingsproblem. Utredningsmannens förslag utgör i själva verket blott en obetydlig utbyggnad av det vid skolorna redan rådande systemet med s. k. extra elever, som tagas emot i den mån det är möjligt att bereda bostadsutrymme för denna vid skolorna erforderliga extra arbetskraft. Lantbruksstyrelsen har i sin utredning även framhållit trädgårdsskolorna såsom lämpliga lärlingsträdgårdar och förutsatt att, därest lantbruksakademiens trädgårdsskola förflyttades från Experimentalfältet, den nuvarande skolan skulle helt tagas i anspråk för lärlingsutbildning, intill dess att därvarande markområden efterhand komme att utnyttjas för andra ändamål.

Även om lantbruksstyrelsen icke anser sig nu böra motsätta sig ett genomförande av utredningsmannens förslag, vill styrelsen likväl framhålla, att trädgårdsnäringens lärlingsfråga ingalunda kan lösas med att ett 30-tal lärlingar beredas plats vid trädgårdsskolorna i betraktande av att den totala befolkningen inom ifrågavarande yrkesgrupp redan år 1940 utgjorde över 47 000 personer. Med avseende härå må tillika framhållas, att lantbruksstyrelsen är tveksam om ens hela det nyssnämnda antalet lärlingar kan beredas plats vid skolorna, enär tillgången på bostäder vid desamma är ytterst begränsad redan med hänsyn till skolornas ordinarie elever.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har yttrat väsentligen följande.

Enligt styrelsens mening synas lärlingarna under de tidigaste åren böra erhålla sin utbildning i enskilda företag med rationell drift. De nuvarande trädgårdsskolorna kunna nämligen icke i samma utsträckning som enskilda företag genomföra den rationalisering som kräves, då antalet kulturer är för stort och en fast och specialiserad arbetarstam ej kan engageras. Ett tredje år eller senare kan trädgårdsskolan däremot, för ett begränsat antal ungdomar, väl handhava den avslutande lärlingsutbildningen. Detta sker i viss

mån redan nu genom anlagande av s. k. extra elever, men en ökning av antalet dylika elever är möjlig endast under förutsättning av motsvarande utvidgning av bostäder samt arbets- och andra lokaler. Direktör Löfvings förslag angående lärlingsutbildningen torde icke ha några utsikter att kunna realiserars ens i norrlandsdistriktet. Det synes därjämte ägnat att förvåna, att handhavandet av lärlingskontrollen föreslås utgöra en extra påлага för de åtminstone vid flertalet skolor förut hårt belastade tjänstemännen utan annan ersättning än för resor.

Betydelsen av de enskilda företagens medverkan till lärlingsfrågans lösning liksom även samarbete med olika topporganisationer inom trädgårdsodlingens område kan icke nog framhåvas. Styrelsen vill även framhålla önskvärdheten av att yrkessammanslutningarna mera positivt verkade för trädgårdsungdomens praktiska utbildning och att statsbidrag kunde erhållas till avlönande av en konsulent för yrkesvägledning m. m.

Styrelsen för Umeå lantmannaskola har anslutit sig till det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget rörande lärlingsutbildning. Skolstyrelsen har vidare framhållit att bland annat lantmannaskolan i Umeå anordnat särskilda sommarkurser för trädgårdselever samt hemställt om bidrag till dessa kurser.

Statskontoret har yttrat i huvudsak följande.

I utlåtande den 30 december 1943 över lantbruksstyrelsens förslag om omorganisation av den lägre trädgårdsundervisningen har statskontoret framhållit, att i styrelsens betänkande lämnade uppgifter gäve vid handen, att under tidsperioden 1932—1941 endast omkring $\frac{1}{3}$ av de personer, som sökt inträde vid trädgårdsskolorna, kunnat beredas plats i desamma. Då det finge antagas, att de sökande — åtminstone med få undantag — uppfyllt villkoren om lärlingsutbildning, hade alltså det för inträde i trädgårdsskola stadgade kravet på viss tids praktik ej vållat skolorna några svårigheter. Enligt statskontorets mening kunde man knappast befara, att lärlingsutbildningen skulle erbjuda ett problem, för vars lösande ekonomiskt understöd från statsmakterna skulle vara erforderligt.

Statskontoret kan icke finna, att några sådana omständigheter numera tillkommit, som kunna föranleda ett frångående av den av ämbetsverket tidigare intagna ståndpunkten till förevarande spörsmål. Med hänsyn till vad i ärendet anförts angående den vid Norrlands trädgårdsskola bedrivna lärlingsutbildningen synes i stället böra undersökas, huruvida icke en motsvarande anordning skulle kunna vidtagas vid övriga trädgårdsskolor, utan att statsverket fördenskull behövde ikläda sig några kostnader.

Bidrag till kurser i trädgårdsskötsel m. m.

Till bidrag till kurser i trädgårdsskötsel har för innevarande budgetår uppförts ett reservationsanslag av 39 000 kronor. Vid anslagsberäkningen förut-sattes att en anslagsreservation å 1 000 kronor skulle förefinnas vid ingången av budgetåret 1944/45. Det för nämnda budgetår disponibla beloppet uppgår sålunda till 40 000 kronor, varav 20 000 kronor avsetts till utbildningskurser för trädskötare i södra och mellersta Sverige, 2 500 kronor till en 10-dagars trädgårdskurs för småbrukare m. fl. vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker, 7 500 kronor till utbildningskurser för trädgårdsskötare i norra Sverige och

ambulerande trädgårdskurser i Norrland samt 10 000 kronor till anordnande av kurser i trädgårdsskötsel vid vissa folkhögskolor.

Till stipendier för högre utbildning i trädgårdsfacket har för budgetåret 1944/45 anvisats ett reservationsanslag av 1 200 kronor. Beträffande anslaget användning hänvisas till statsliggaren s. 686.

Rörande behovet av medel till bidrag till kurser i trädgårdsskötsel har *lantbruksstyrelsen* anfört väsentligen följande.

Inom södra och mellersta Sverige funnos vid årsskiftet 1943/44 sammanlagt 1 415 fruktodlareföreningar med omkring 97 000 medlemmar samt 1 339 anställda trädskötare. Då antalet trädskötare väsentligt understiger antalet föreningar och en betydande del av trädskötarna icke erhållit någon utbildning, föreligger ett stort behov av trädskötarkurser. För att möta detta utbildningsbehov erfordras ett belopp av omkring 30 000 kronor, vilket motsvarar kostnaden för utbildning av det av hushållningssällskapen under inrevarande år anmälda antalet kursdeltagare.

Sedan verksamhetsåret 1938 ha vid envar av folkhögskolorna i Önnestad, Hola, Hampnäs, Vindeln och Södra Sunderbyn anordnats sommarkurser i trädgårdsskötsel, till vilka utgått statsbidrag med 2 000 kronor för varje kurs. I en av *lantbruksstyrelsen* med utlåtande den 15 mars 1944 överlämnad ansökning anhöll styrelsen för folkhögskolan i Kalix på anförda skäl om statsbidrag för anordnande av en fem månaders trädgårdskurs vid skolan under sommaren 1944. Framställningen föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Då enligt vad *lantbruksstyrelsen* övertygat sig om goda förutsättningar för anordnande av en sommarkurs i trädgårdsskötsel föreligga vid sagda folkhögskola, finner *lantbruksstyrelsen* det önskvärt, att en sådan kurs med bidrag av statsmedel kan komma till stånd därstädes sommaren 1945. *Lantbruksstyrelsen* föreslår sålunda, att medel till anordnande av trädgårdskurser vid folkhögskolor för budgetåret 1945/46 beräknas med ett med 2 000 kronor förhöjt belopp eller till 12 000 kronor.

Någon ökning av medelsbehovet till övriga kurser i trädgårdsskötsel synes icke erfordras.

I fråga om anslaget till stipendier för högre utbildning i trädgårdsfacket har *lantbruksstyrelsen* framhållit att någon reservation å sagda anslag icke torde vara att påräkna vid ingången av nästa budgetår. Styrelsen har hemställt att för budgetåret 1945/46 måtte anvisas ett oförändrat belopp av 1 200 kronor.

*Departements-
chefen.*

Under de senaste årtiondena har trädgårdsodlingen inom landet gått starkt framåt till följd av en stegrad efterfrågan på dess produkter. Denna näringsgren har därigenom kommit att erhålla en allt större betydelse för landets försörjning med livsmedel. Numera torde värdet av den årliga skörden av trädgårdsalster kunna uppskattas till omkring en femtedel av jordbruksprodukternas värde. Samtidigt med den ökade konsumtionen har från allmänhetens sida mer och mer framträtt krav även på en förbättrad kvalitet hos trädgårdsprodukterna. En följd av den utveckling trädgårdsodlingen fått har helt naturligt blivit att större behov uppstått av väl utbildad och sakkunnig arbetskraft på detta område av jordbruksnäringen. Utredningen i ärendet

synes emellertid giva vid handen att de statsunderstödda trädgårdsskolorna icke äro i stånd att under de tryckta ekonomiska förhållanden varunder de arbeta i längden i önskvärd omfattning tillgodose de ständigt växande krav, som utvecklingen inom trädgårdsodlingen kommit att ställa på deras utbildningsverksamhet. Grunderna för den lägre trädgårdsundervisningens nuvarande organisation tillkommo redan i början av 1900-talet. Oaktat stödet från statens sida under årens lopp i viss utsträckning ökats, torde dock en avsevärd del av kostnaderna för ifrågavarande undervisning icke bliva täckt genom bidragen, vilket medfört att skolorna med undanskjutande i viss mån av sin förnämsta uppgift, nämligen undervisningen, fått inrikta sig på affärsnämsig trädgårdsodling. Jag vill även framhålla att trädgårdsskolorna i ekonomiskt avseende äro påtagligt sämre tillgodosedda än de lägre lantbruksundervisningsanstalterna. Enligt beslut av 1939 års lagtima riksdag och 1942 års riksdag utgå nämligen till sistnämnda undervisningsanstalter statsbidrag till avlöning av lärarpersonalen samt till driftkostnader med belopp motsvarande de verkliga undervisningskostnaderna. Det synes under nu angivna förhållanden skäligt att statsmakterna snarast vidtaga åtgärder i syfte att förbättra de statsunderstödda trädgårdsskolornas ekonomiska ställning.

I sitt år 1943 avgivna betänkande angående omorganisation av den lägre trädgårdsundervisningen har lantbruksstyrelsen föreslagit, att trädgårdsskolorna skulle komma i åtnjutande av statsunderstöd till driftkostnader enligt de grunder som gälla för lantbruksskolor. Avlöningarna till trädgårdsskolornas föreståndare och lärare skulle enligt styrelsens förslag helt bestridas av statsmedel samt — med vissa smärre jämkningar — motsvara lönerna för lärarpersonalen vid lantbruksskolorna. Utredningsmannen har för sin del framhållit att trädgårdsskolorna borde komma i åtnjutande av ett statsbidrag, som i huvudsak motsvarade skolornas undervisningskostnader. Därest statsmakterna icke skulle finna det lämpligt att redan nu till prövning upptaga frågan om lönereglering för ifrågavarande lärarpersonal, borde enligt utredningsmannen statsbidraget till trädgårdsskolorna minskas något i förhållande till vad lantbruksstyrelsen föreslagit.

Utredningsmannens förslag rörande statsbidrag åt skolorna innebär såsom framgår av det anförda icke något slutgiltigt förslag i ämnet. Med hänsyn till det trängande behovet av bättre ekonomiskt stöd åt skolorna anser jag mig dock böra förorda att förslaget i huvudsak genomföres. Det synes även principiellt riktigt att dessa skolor i fråga om såväl bidragen till lärarnas löner som till skolornas driftkostnader jämsställas med lantbruksskolorna. Då överarbetningen av lantbruksstyrelsens betänkande angående omorganisation av den lägre trädgårdsundervisningen i vad detsamma avser nya skolyper, antalet elever vid de olika skolorna, byggnadsfrågor m. m., ännu icke avslutats, torde någon lönereglering för trädgårdsskolornas lärarpersonal för närvarande lämpligen icke böra komma till stånd. För att möjliggöra en förbättrad undervisning torde trädgårdsskolorna emellertid redan nu böra erhålla ett något förhöjt bidrag till föreståndarnas och lärarnas avlöningar. För nästa budgetår synes för detta ändamål böra avses ett belopp av 60 000

kronor. Detta belopp torde böra anvisas i form av ett obetecknat anslag, under anslagstiteln Trädgårdsundervisningen: Understöd åt trädgårdsskolor: Avlöningar. Vad angår utredningsmannens beräkningar av medelsbehovet till skolornas driftkostnader för budgetåret 1945/46, vilka beräkningar sluta å ett belopp av 20 040 kronor, synas dessa böra godtagas. Till täckande av nämnda kostnader torde under anslagstiteln Trädgårdsundervisningen: Understöd åt trädgårdsskolor: Driftkostnader för budgetåret 1945/46 böra anvisas ett förslagsanslag av 20 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att sedan riksdagen fattat beslut i anslagsfrågan meddela bestämmelser rörande dispositionen av ifrågavarande båda anslag samt att i samband därmed låta genomföra de ändringar i skolornas kursplaner m. m., som kunna visa sig erforderliga.

Även frågan om anordnande av lärlingsutbildning inom trädgårdsnäringen har sedan flera år tillbaka stått på dagordningen. På trädgårdsodlingens område finnes för närvarande icke någon statlig eller statsunderstödd skolf orm, som tager sikte på att möjliggöra för ungdom att omedelbart efter avslutad folkskola förvärva praktisk och teoretisk utbildning inom trädgårdsfacket. I ärendet har framhållits att några möjligheter till verklig lärlingsutbildning i de enskilda trädgårdarna i allmänhet icke heller torde stå de unga till buds. För rekryteringen av arbetskraften inom trädgårdsnäringen synes det emellertid synnerligen betydelsefullt att den ungdom som har intresse och fallenhet för denna näring blir i tillfälle att inrikta sin utbildning på densamma. I annat fall torde risk föreligga att de unga välja att utbilda sig inom andra näringsgrenar, såsom hantverk och industri, där goda möjligheter till yrkesutbildning för närvarande erbjudas. Då det sålunda torde vara ett skäligt krav att även för trädgårdsnäringen skapa goda förutsättningar till en allsidig yrkesutbildning, anser jag mig böra förorda att medel ställas till förfogande såsom statsbidrag till lärlingsutbildning inom trädgårdssyrket. I fråga om sättet för utbildningens anordnande kan jag i huvudsak biträda de riktlinjer utredningsmannen uppdragit. Såsom lantbruksstyrelsen framhållit synes det dock icke möjligt att med det ringa antal lärlingar — cirka 30 stycken — utredningsmannen förutsatt lösa lärlingsfrågan för trädgårdsnäringen i dess helhet. Innan några praktiska erfarenheter på området föreligga, torde emellertid utbildningen till en början böra begränsas inom den ram utredningsmannen föreslagit. Då utredningsmannens beräkningar av medelsbehovet icke föranlett någon erinran från min sida, torde för nästa budgetår böra upptagas ett särskilt anslag av 12 000 kronor till Trädgårdsundervisningen: Lärlingsutbildning, vilket anslag bör givas karaktär av reservationsanslag. Därest riksdagen biträder vad sålunda föreslagits, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid meddela bestämmelser rörande anslaget användning.

Medelsbehovet för bidrag till kurser i trädgårdsskötsel synes för nästa budgetår böra beräknas till ett oförändrat belopp av 40 000 kronor. Då någon reservation å ifrågavarande anslag icke torde vara att påräkna vid ingången av sagda budgetår, bör hela berörda belopp äskas av riksdagen. Till sti-

pendier för högre utbildning i trädgårdsfacket torde även för budgetåret 1945/46 böra anvisas ett belopp av 1 200 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa

- 1) till *Trädgårdsundervisningen: Understöd åt trädgårds-skolor: Avlöningar* ett anslag av kronor 60 000;
- 2) till *Trädgårdsundervisningen: Understöd åt trädgårds-skolor: Driftkostnader* ett förslagsanslag av kronor 20 000;
- 3) Till *Trädgårdsundervisningen: Lärlingsutbildning* ett *reservationsanslag* av kronor 12 000;
- 4) till *Trädgårdsundervisningen: Bidrag till kurser i träd-gårdsskötsel* ett *reservationsanslag* av kronor 40 000;
- 5) till *Trädgårdsundervisningen: Stipendier för högre ut-bildning i trädgårdsfacket* ett *reservationsan-slag* av kronor 1 200.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Per Eldin. ,